

Київська державна академія
декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука

МИХАЙЛО БОЙЧУК: ВІЗІА І МІСІА

*Збірник тез доповідей та повідомлень
за матеріалами
III Міжнародної науково-практичної конференції
(30 жовтня 2024 р.)*

Відповідальний редактор
*Хижинський В.В.,
кандидат мистецтвознавства, доцент*

Видавництво
ФОП Кушнір Ю.В.
2024

УДК 738.071.7(477:100):323.1(=161.2)

Тетяна ЗІНЕНКО

кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ORCID: 0000-0002-0140-0802

УКРАЇНСЬКА КЕРАМІЧНА МОНУМЕНТАЛІСТИКА І ВІЙНА

***Анотація.** У центрі уваги авторського дослідження – проекти монументальної керамічної скульптури, створені в Україні під час російсько-української війни. Аналізуються окремі роботи українських художників-керамістів, створені в рамках Міжнародної премії Говорунів (2022–2024 рр.) та проведення симпозіуму «Вогонь запеклих не пече» (2024) на території Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному.*

***Ключові слова:** сучасне мистецтво; українська художня кераміка; монументальна кераміка.*

***Abstract.** The author's research focuses on monumental ceramic sculpture projects created in Ukraine during the rasha-Ukrainian War. The works of Ukrainian ceramic artists created within the framework of the International Govoruniv Prize (2022-2024) and the symposium «The Fire of the Fierce doesn't Burn» (2024) on the territory of the National Museum-Reserve of Ukrainian Pottery in Opishne are analyzed.*

***Keywords:** contemporary art; Ukrainian artistic ceramics; monumental ceramics.*

Монументальне мистецтво завжди відображало ідеологію того чи іншого суспільства. Монументалістика здавна була універсальним інструментом утвердження смаків, парадигм та поглядів. Це й не дивно, адже маркування монументалістикою завжди слугувало цим завданням. Знанням експериментаторським та новаторським центром сучасної української кераміки з моменту свого заснування у 1986 році є Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному (далі – НМЗУГвО). Саме тут у 1997 році завдяки симпозіумам почалося формування Національної галереї монументальної керамічної скульптури. За ці мало не тридцять років до її формування долучилися провідні художники України і світу. Сенс рукотворних великих керамічних творів саме і полягає в їхній здатності впливати на глядача як щось недосяжне, незбагненне і вічне.

Війна як час оптимального загострення почуттів і перманентного нервового напруження вимагає від художника повної концентрації і самовіддачі. Зрозуміло, що це не співвідносно зі щоденними подвигами наших захисників «на нулі», але утримання «культурного фронту» також нелегке і потребує

велетенських зусиль усіх причетних. Тому створені в умовах повітряних тривог, торохтіння «шахедів» і відголосків вибухів монументальні керамічні роботи набувають нового звучання і для нас, сучасників, і для прийдешніх українських генерацій. За три роки повномасштабної війни росії проти України (2022–2024) на території музею (НМЗУГвО) з'явилися нові роботи, що відображають цю сутність. Це твори, виконані в рамках Міжнародної грантової премії Говорунів для підтримки талановитих мистців кераміки (Н. Матвійчук, Ю. Мирко, Ю. Войтович, Є. Євтушенко, В. Денисенко, К. Власова, І. Норець), і твори симпозіуму «Вогонь запеклих не пече» (2024) – сім робіт, кожна висотою понад п'ять метрів. Усі вони, за влучним висловом Олеся Пошивайла, є «...яскравим втіленням у глинотворчості суспільних прагнень, ідеологічних патріотичних наративів, філософського, мисленневого змісту. Певною мірою величезні роботи сприймаються як своєрідна гончарська публіцистика, гостра реакція на актуальну проблематику сучасного буття України зокрема й світового правопорядку загалом» [1, с. 11]. Ця реакція вилася у створену Інною Гуржій скульптуру «Іржаве сонце війни». За авторською концепцією, це ода Маріуполю – місту, де ніби все зроблено з металу. Довоєнні спогади «про нереально гарний індустріальний пейзаж на фоні моря... де сонце дивилося великим рудим диском – жарким і палаючим» [1, с. 48] переплітаються з асоціаціями смороду і диму та хиткого балансу розгубленості і надії, спричиненого жахіттям перших днів повномасштабного вторгнення. Композиційно робота нагадує запалену свічку, а асиметрична нестабільність її горизонтальних частин переконують у тлінності матеріального та цінності духовного (рис. 1).

Рис. 1. Гуржій І. Іржаве сонце війни. Фото зі сторінки симпозіуму у фейсбуці. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=8222201664499970&set=pcb.8222221781164625>

III Міжнародна науково-практична конференція, 30 жовтня 2024 р.

Твір Наталії Матвійчук «Свободу не спинити» (2022) (рис. 2) – це керамічні шестерні машин, що котяться по схилу, передаючи прагнення до свободи від покоління до покоління. Загалом ця художниця, яка з 2014 року постійно проводить волонтерську роботу, активно експериментує і на творчому піднесенні створила цілий ряд різнопланових знакових робіт, що є зразком поєднання традиційних гончарських технік і прийомів зі знаннями та мисленням професійного художника («Незламна», 2020; «Шлях, який потрібно пройти», 2022, «Дивна квітка», 2024).

Рис. 2. Матвійчук Н. «Свободу не спинити», 2022. Момент презентації скульптури на території НМЗУГвО 18 серпня 2023 року. Фото Т. Зіненко (публікується вперше)

Тетяна Павлишин-Святун у своєму творі «Неопалима купина» (рис. 3) звернулася до екзистенційної сутності української душі – квітки, що горить і не згорає як відповідь усім реальним і потенційним ворогам, як символ незнищенності традицій народу, що живе на своїй землі і має пам'ять. Художниці вдалося віднайти відповідний колір – «рожевоквітний, усміхнений» [1, с. 100], який надав роботі особливого звучання. А розміщені по колу неопалимі квіти (які, до речі, завдяки монументальному характеру та розміру роботи є майданчиком для їх споглядання зсередини) покликані слугувати оберегом місця, людини і України.

Рис. 3. Павлишин-Святун Т. Неопалима купина, 2024. Фото зі сторінки симпозиуму у фейсбуці. <https://www.facebook.com/photo/?fbid=982880330545080&set=pcb.982884030544710>

Окремо слід сказати про роль організаторів, які у складні часи воєнних лихоліть сповнені сили та натхнення монументалізувати в глині українську ідентичність. Спільна праця всіх працівників музею (кураторів, медійників, науковців) послідовно доводить і розширює пізнання глядачів України та світу про красу і міць української кераміки. А виданий за сприяння Українського культурного фонду фаховий науковий каталог симпозиуму [1] певною мірою монументалізує ці досягнення для нових поколінь.

Література

1. Симпозиум монументальної кераміки «Вогонь запеклих не пече»: Альбом-каталог / Упорядник Олесь Пошивайло; куратор симпозиуму Тетяна Литвиненко; художник і фотограф Юрко Пошивайло. Опішне. Українське народознавство, 2024. – 168 с. : іл. (академічна серія «Україна гончарна», випуск 10). URL: <https://salo.li/A2150F8>